

1910. JUNIUS 15.

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

XLIX. ÉVF.

KÖZLÖNYE

12. FÜZET.

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti :

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. ☼ Előfizetési díj egy évre 16 korona.

Az Orsz. Erd. Egyes. oly alapító tagjai, kik legalább 300 kor. alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is 16 kor. évi tagsági díj fejében, ingyen kapják. Azok az alapító tagok, kik 300 koronánál kevesebbet alapítottak, 6 kor. kedvezményes árért járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. em.

☞ A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltetnek. ☞

(Telefon : 37—22.)

A történelmi jelentőségű fák mellett terjeszszük ki gondjainkat nemzeti nagyságunk más emlékeire is!

Irta : Téglás Gábor.

Annak a lélekemelő kezdeményezésnek, mely a *történelmi jelentőségű fák* kimélését és megjelölését tűzte az erdészet egyik teendőjéül, szinte elmaradhatatlan folyományát, a *történelmi emlékü sziklaszálakkal, hegytetőkkel* s más ilyenmü territoriumokkal együtt a mult időkről még többet mondó, a régi dicsőséget még szembetűnőbben képviselő *várromok gondozása* képezi. S mert az ilyenmü emlékeink javarésze is erdők mélyén öröklődött át korunkra, kikre appellálhatnánk ebbeli kíváncsaink realizálásánál elsősorban, ha nem az *erdők hivatott ápolóira*: az erdészeti testület *derék tagjaira*! Ám mindennél szózatossabbak a bemohosult váromladékok, melyek mondai világunk javarészének is tárgyául szolgálván, nemcsak a nép fantáziáját termékenyítik meg; de műköltészetünknek is a nemzeti érzést legközvetlenebbül megihlető virághajtásait szolgáltatják. *Kisfaludy* Sándornak mind e mai napig lelkesítő s a *Balatonvidék* kultuszának terjesztésében páratlan hatásu *regéi* nélkül ki is emlegetné

Tátika, Csobáncz, Szigliget, Badacsony, Tihanynak napjainkban már alig felismerhető omladékait? Hát a gömöri vármondák nélkül Tompa Mihály virágregéinek gyönyöreit élvezhetnők-e? s a Vág völgyet nem festői omladécai révén ismeri-e már a népiskolák nemzedéke?

Ámde bármennyire hangoztatjuk is a mult idők fontosságát s bár hányszor hivalkodjunk is az idegeneknek is feltűnő erős *históriai érzékünkkel*, azért a közigazgatás, sőt maga a társadalom sem valami kiméletesen bánik el ezekkel a maradványokkal, melyek pedig nem egyszer egyedüli biztos s az elnémult kutatókat is pótolgató hirmondói éppen vegyesajku vidékeinken annak a régmúltnak, melyet a nemzeti királyság fénye ragyogott egykor be. S mégis, mihelyt egy utszakadék kitöltéséről, egy beroppant hid tatarozásáról, s más sürgős közmunkáról van szó, nem igen riadnak vissza éppen erélyesebb és gyorsabb tempójú szolgabiráink a kezük ügyébe kerülő *vármaradványok* s egyéb ilyen profán czéloktól óvni való maradványok lehordatásától. Hát a lelkes kirándulók, „a hivatásos turisták“ első teendőjét nem az idők viharaival daczolgató falrészletek döntögetése képezi-e? s még a művészibb jellegű dombormű, vagy felirat sem igen maradhat érintetlenül, hogy ne mondjam piszkálatlanul, s mialatt az elmaradhatatlan diszlakomákon tüzes beszédekkel emlegetjük a „hagyományok szentségét“, azalatt, a kivülszorult fiatalság szépen egymáshoz kongatva próbálgatja annak a néhány téglatörredéknek vagy sculpturának a keménységét, melyekből pedig a szakértő nem egyszer az építés korának és stíljének eldöntésére képesülne. A társadalom, mely az utszéli faültetvény formásabb példányait is ostornyélnék, sétabotnak értékesítgeti, még nem mindenütt szolgált reá arra a bizodalomra, hogy hajdankorunk ingatlan ereklýéinek s nemzeti fénykorunk emlékeinek kiméletét az ország minden részében *egyedül csak* tőle várassuk. Mindenképen az erdők gondozásával bajoskodó tisztviselőkre hárul ez a szép, s azok munkájuk és áldozatkészségük nélkül megvalósíthatatlan fontos teendő, mert az erdészeti szolgálati körébe esnek éppen azok a vármaradványok, melyeknek fentartása nemcsak történelmi szempontból, hanem kulturális és állami érdekből is ugyszólván *nemzeti feladatot* képez. Hisz épen erdős vidékeinken

nem ezek a tisztos romok *dokumentálják-e* leghitelesebben az ezredéves Magyarország régi fényét, sőt egykori létezését?

Ott vannak mindjárt az eltűnt vármegyék, a *királyi kastellánusok*, a hatalmas olygarchák sasfészkei, a középkori monostorok, apátságok hosszú sorozatával, melyek a török dúlások és szerencsétlen kormányrendszerek vandálistusa következtében megszakadt történelmi tradíciók élő krónikáiként kiszámíthatatlan erkölcsi és politikai jelentőséggel bírnak éppen vegyesajku, vagy idegenre változott vidékeinken, mert az analfabéták s az agitátorok *maszlagától elkábitottak* előtt is *érthető és meggyőző dokumentumai* a magyar állami élet százados múltjának és erejének.

Szabad-e, lehet-e közömbösen elhaladnunk a múlt idők eme lelkesítő hirmondói mellett? s nézhetjük-e, akiket azok közelébe állított sorsunk vagy hivatásunk, külön felhívás s kötelező rendelkezés nélkül is összedugott kézzel, míg történelmi nagyságunk eme megbecsülhetetlen hírnökeit a kincskeresők oktalan turkálásai s a látogatók még oktalanabb rombolásaival eltüntessék a föld színéről? Minden ilyszerű romdarab annyira *beszédese emléke* a multnak, hogy azt még oly ékesszavu *írással, könyvvel*, sőt pompázó *muzeumokkal* sem pótolhatjuk többé. És jóllehet egy sereg uri ember a műemlékek gondozására szinte privilegizálva lett, vajjon a legnagyobb készség és hajlam dacára is az országos központokon szakjuknak élő tudósaink rendelkezhetnek-e minden esetben azzal az *argusi mindentlátással*, helyi tájékozottsággal s mindenekfelett az erdők legrejtettebb zugaiba is elható amaz éjjel-nappal tevékeny organizmussal, aminőt az erdészet egy-magában képvisel? A helyszínén lakozók mindent halló és tudó ébersége nélkül pedig éppen legkényesebb vidékeinken papirososon rekedhet ezen erdei és hegyi *romok* legtöbbszörénél ez a szépen kiczirkalmazott országos szervezet. Hisz a bürokratikus formaságok *motollája itt is* oly sok forgásra kényszerül, hogy például *egy árpádkori templomunk felvétele s legalább rajzi megörökítése tárgyban jó $\frac{3}{4}$ esztendővel* a lebontás előtt az illető egyházi előljáróság által a maga módja szerint benyújtott és időközben megsürgetett beadvány dacára *éppen azon* a napon szállhatott ki *a bizottság küldöttje*, amikor a vasuti állomásról továbbvezető urasági kastélyban látogatóban volt gondnok azzal fogadhatta:

hogy a szerződés erejére hivatkozó építész éppen huszonnégy órával előbb szerencsésen befejezhette a pár izben amugy is szerződésellenesen kierőszakolt haladék után az érdekes alföldi műemlék lebontását. Így aztán a kiküldött kénytelen vala visszatérni anélkül, hogy bár egy perczre alkalma lett volna küldetése tárgyát megpillantani.

Sőt a műemlékké nyilváníttatásnál is, a hivatalos kiadványból láthatólag, *a községi előljáróság jelentése*, sőt nem egyszer a műépítészeti stylusok felől tájékoztatlan gör. kel. és *gör. kath. lel-készi nyilatkozat* szolgált alapul, ami bizony komolyan figyelembe jöhető szakértői votumot alig képezhet, főleg *azokon a területeken, ahol a legtekintélyesebb építészeti alkotást is a falusi ácsok bárdja alól kikerülő fatemplomocskák képezhetik.*

A Műemlékek Bizottságánál a legjobb akarat mellett sem igen ismerhető vidéki sajátságok és véleményezési furcsaságok sok évi közvetlen szemlélete indít arra: hogy az erdészetnek bizony máris roskadozó szekerét még azzal a hazafiui kéréssel is megterheljem: hogy a történelmi fák mellett terjeszszék ki szolgálatkörükben figyelmüket, különösen pedig *védőszárnyaikat*, főleg ott, ahol az *állami befolyás s a történelmi hivatás képviselte is jóformán személyükben összpontosul*, ezekre a rohamosan pusztuló romokra is! Hiszen kinek is lehet ezekre több megfigyelő alkalma? s ugy ki ellenőrizhetné a tett intézkedések foganatát abban a körben nagyobb hatályossággal, mint az erdők rejtekeiben otthonos erdészet?

Valóban nem elég ezeket a tisztas maradványokat csak emlegetni, hanem akkor felelnek azok meg igazán kulturális hivatásuknak, ha a föld népének bucsujáró helyévé birjuk azokat avatni. Azért a dr. Lász Samu tanár által a „Pesti Hirlap“ egyik f. évi februári számában indítványozott s országos sőt törvényhozási intézkedéseket érdemlő *nemzeti parkok* szintén ezekkel az emlékszerű romokkal volnának kapcsolatba hozhatók.

Igy kapcsolhatnók össze különösen nemzetiségi és vegyesajku vidékeken az erdészeti kulturával nemzeti érdekeink, történelmi multunk üdvös szolgálatát. Így mindjárt *Karassóvára*, az Al-dunánál *László vára* Coronini felett, hol az Árpádok naszádosai örködték egykoron hazánk biztonsága felett s az átelles *Galam-*

bocczal (Golubač), hol *Rozgonyiné* harczolt a törökkel. Lennebb *Drenkova* romladozó falai köszöntik a vándort s a mai Mehádía felett, Herkulesfürdő tőszomszédságában, *Mihald* királyi vár daczol az enyészettel. Benn az Almás kerületben a dalboseczi kerület *beserica ungurescajával*, aminő Resiczánál s az Árpádok sok ezüstjét szolgáltató *Székás bányájával* a mai Dognácska felett szintén ismétlődik. Odább a Karánsebessel szomszédos és tévesen Ovidiusnak tulajdonított török időbeli *örtorony* a *Nagy-zorlencz* körül kereshető Komjátszeggel és a Nadrag patak kifolyásánál látható *Zsidóvárral*, mind olyan vidéken tüntetik a magyarság egykori hatalmát, ahol a jelen nemzedék alig is hiheti azt el. Lehet-e szebb kulturális hivatás ezeknek s az ezekhez hasonló maradványoknak gondozásánál arra az erdőgondnokra, aki tán maga is ilyenekből merithet lehangoló környezetében újabb hitet és bizodalmat a magyarság jövőjére nézve? Ott van Lippa felett a Marosvölgy kulcsául szolgált *Solymos* vára, melynek tulsó *párját* a *lippai* hegyen már alig is találhatjuk meg, éppugy mint a valamivel fennebb *Kelmák* s *Eperjes* váráról sem sokat tud a jelenkor. Hogy ezekre s főleg *Szilágyi* Mihály által büszkén emlegetett, de nagyon is siralmas állapotban leledző *világosi* várakára, *Pálülése* monostorával, az *egresi* (Agris), tauczi stb. romokkal a környék intelligenciája s főleg a nemzeti eszmék kultuszával elhiresült *Arad* nagyigényű polgárságának figyelme szintén kiterjedhetne, arról felesleges is szót vesztegetni. De ha nem tették idáig, felesleges szószaporítás helyett ragadja meg a kezdeményezést, miként azt az orsovai és lugosi erdőhivataloktól is kérjük, a *lippai* erdőhivatal, s éleszsze fel lelkes tisztikarával a Maros mentén éppen a kincstári erdőkben rejtőző és dr. Karácsonyi János akadémikus társam által a Temesvári Történelmi Társulat Értesítőjében gondosan leírt monostoraink s a *Csálában* Arad alatt rejtőző várróm, valamint a Magyarpécska mellett ismeretes *Gedóvár* kultuszát is, mert örök hátlára kötelezik vele magát a nemzetet.

S hazánk déli határszélén a Szászsebesen állomásozó erdőhivatalnak is figyelmebe tudnánk ajánlani pár olyan maradványt, mely a magyar királyok bizalmasainak egykoru othonaként jobb sorsot érdemelne és nem nagy dicsőségünkre, kisiklott az állam kezeiből. A szászsebesiek jól teszik, hogy a tatárjárás viharai után

IV. Béla segítségével emelt tisztos várfalaikat nem áldozzák fel oly pazar gondatlansággal a modern haladásnak, miként azt még Nagyszeben és Kolozsvár, sőt részben Brassó is elkövette. Ám Szászsebes templomának külső pilléreiről *árpádházi királyaink* szobrai is hirdetik az ilyenekből olvasni tudóknak, hogy itt hajdan más élet volt s a piactéren büszkén mutogatják a házat, hol Zápolya János királyi udvarát tartá és életét befejezte.

De a Sebes viz völgyén Sugag felé haladólag a Szászcsor és Láz közt alátekintő várromról tán az erdészet tagjai is alig hiszik, hogy a Hunyadi Mátyás királylyal vérségi atyafiságban állott dengelegi Pongrácz kastélyául szolgált, s innen indult ki Erdély színejava nem egyszer a vingárdi Gerébek, a bervei Henningek tagjaival Vurvu Iuj Petriig, Suriánig terjesztett vadászatokra; vagy itt hányták-vetették meg az ország dolgait, mignem a kenyérmezei csata idején (1479 október 13.) a környék virágzó szász helységeivel Pián, Felső- és Alsókenyér, Szászváros vidékeivel s a Péterfalvánál pusztuló templommal ez is a törökök prédájává nem vált. Milyen szép és lélekemelő hivatás volna, s mily csekély áldozatba kerülne ezt a még mindig tekintélyes romot felkarolva, a mult idők hagyományainak nimbuszával megszentelt park keretében a nemzeti kegyelet templomává avatni. S a hivatal körében *Sebeshelynél, Kápolna, Kudzsir, Kosztesd* felett, hogy többről ne szóljunk, még több ilyen gondozni való is akad a lelkes és hivatását méltóan betölteni akaró tisztikarnak és vezetőjének. S mert igazán több jóakaratra, mint anyagi áldozatra kerülve ezeknek a romoknak a kincstár részére *kopár, beerdősítendő* területekként való megvétele, talán saját hatáskörükben felsőbb utasítás nélkül is módját találhatnák ezen hazafias kíváncsalmak megvalósíthatásának.

Déva város büszkén mutathatja az ilyen nemzeti parkok példaként oda a maga 42 holdnyi vármaradványait. Ezt t. i. a Történelmi Társulat örök bérletül magához váltván, *Hajduczky* József tanártársam áldozatkészségéből s éppen pár erdész barátunk, mint néhai *Terbocs* Bertalan erdőtanácsos közreműködésével gyönyörű ültetvényekkel diszlik most s hét kilométernyi sétauthálózatával megérdemelné, miszerint a kormány képekben sokszorosítatva mintául küldje el mindenhova, ahol még kopáran pusztulni hagyjuk nemzeti dicsőségeink eme ereklýeit.

Jól tudjuk, hogy az anyagi lehetetlenség zátonyán sorvad el a legtöbb hazafiúi kezdeményezés; de éppen azért folyamodunk az erdészethez, mert sehol több mód és alkalom nincs az elkerülhetetlen *romvásárlások* jutányos foganatosítására, mint a nép megélhetésének is legfőbb forrásául szolgáló erdészetnél. Kincstári hosszadalmas becsülgetésekkel, kisajátításokkal czélt természetesen nem érhetnénk s a hivatása magaslatán álló hivatali főnök bizonyára nem is szorult a mi tanácsadásunkra az idefordítható eszközök és módok megtalálásában. Egyébként, ha az állam költségén nem sikerülne, társadalmi uton is biztosíthatnák a kitűzött fontos czélt. *Sőt elsősorban* alig is *gondolhatunk más megoldási* expediensre, mert hisz az állam olcsón nem igen vásárolhat s a közönség vérében van, hogy még az ilyen tisztán kulturális vállalkozásnál is minél nagyobb hasznot szeret, ugyszólván a pusztá kövekből is, kisajtolni. Egy kis utánjárással, társadalmi kedveskedéssel azonban többet el lehet a helyszínen érni s az anyagi eszközök is hamarabb összegyűlnek, mint a hivatalos rideg levelezés útján. S ahol a hivatal vezetőjét tulságosan lenyügözik teendői, ott van a lelkes *fiatalság*, mely annyi szép célra szokott amugy is tánczolni s mely egy-egy ősi maradvány megmentésénél hálásabb s hozzá *méltóbb vigálmí titulust* alig is álmodhatna magának. Lehet-e lelkesítőbb, eszményibb majálisokon felolvasási czímet csak gondolni is azoknak a romoknak megmentéseül, melyek a *magyar államiság*, a *magyar faj* ezredéves supremáciájának valódi *argumentumai*.

A miniszteriumtól ezen a téren alig kérünk egyebet egy lelkes és *lelkesítő* köriratnál, melyet a kevésbbé leleményes s ilyen vállalkozásokban nehézkesebb hivatalvezetőkre való tekintettel azzal kellene és lehetne megtoldani: hogy miután amugyis *ültetési* célokkal volna egybekapcsolandó, a hivatalok körében gondozást igénylő s más módon megbízhatólag meg nem védhető *emlékek megszerzése* és fentartása, legtöbbször a *kopár területek* és *véderdők* közt is jogosan helyet foglalhat, az e célra szóló költségvetési rovatokban „*megtakarítás*“, esetleg évek sorára oszló mérsékelt tételként is beiktatandók és elszámolhatók legyenek az ilyenek *megszerzéséből* és *befásításából* felmerülhető kiadások. S ahol igaz hazafiúi tűz hevíti az illetők szívét, ott bizonyára tulzásoktól, vagy tulkapásoktól menten. A földmivelésügyi minisz-

teriumnak a *kitüntetések és jutalmazások* útján volna elég módja arra nézve, hogy közegeiben az itt megpendített tevékenységre való kedvet és leleményeséget felkeltve ébren tarthassa.*)

Csak az Isten szent szerelméért ki ne süssék valahogy az illetékesség kérdését, mert ha azon kezdik törni a fejüket: vajjon belevág-e az erdészeti hivatásába a területeiken, vagy azok közelében mutatkozó gondozatlan emlékek felkarolása, akkor valóban keresztet is vethetünk az egész tervre. Avagy kit kötelezhet első-sorban a nemzeti mult fénykorából átöröklött hagyományok fentartása, megvédése, ha nem éppen a tulajdonost? S a hol ez a históriai kegyuraság éppen magára a *kincstár*ra s annak közegeire hárul, ott valóban példát is *illenék statuálni annak lelkiismeretes teljesítésére*. Tehát erkölcsi szempontból sem odázható el ez a teendő, sőt nyomatékosan előtérbe nyomuló tartozásként nehezedik az a *kincstár*ra, szintugy mint a *kincstári kezelésben* álló *erdőterületek* gondozóira.**)

Ahol történelmi irányu társulatok is létesültek, ott tán azokra hárihatnók át az itt pengetett teendőket. Csakhogy szomorú példák tanúsága szerint az állami felügyelet hiányában a tetemes áldozatok daczára a vidéki történelmi, régészeti társulatok virágzása annyira összefügg az időnként vezető tagok személyiségével, hogy azok elköltözése vagy elhalálózása nem egyszer a korábbi virágzás elhanyatlását vonja kikerülhetetlenül maga után. Egyik nagynevű történelmi társulatunk, melynek működését szokták buzditó példaként jó ideig emlegetni, ma már olyan árvaságra jutott,

*) A külső hivatalok rendkívül korlátolt hatásköre mellett a földmivelésiügyi kormánynak mindenesetre nagyobb befolyása volna a felvetett kérdésben, mint azt szerző véli. Szerk.

**) Jelenleg a kincstár tudtunkkal csak igen korlátolt mértékben gondoskodik az erdeiben lévő várromok fentartásáról. Az Ungvár melletti neviczkei romról hallottuk, hogy gondozásban részesül, de más elsőrendű történelmi emlékei az országnak pusztulnak, mint például a visegrádi vár, a főváros közelében és egyik világforgalmi vonalunk mentén, mely daczára nagy multjának, ma már idestova életveszélyessé váló omladék.

Sokkal lelkesítőbb példát nyújt némely magánuradalom, így főként az árvai közbirtokosság, amelynek erdészete Árva várát fokozatosan teljesen restaurálja. Ilyen Pálffy József gróf uradalma, amely Szomolány várát állítja helyre stb.

Szerk.

hogy muzeumának különben értékes leleteihez már alig is konyít valaki s a látogató nagy csalódással szokott onnan távozni. A főváros közvetlen közelében pinczeszerű zugban pusztul el néhány lelkes tag gyűjtésének eredménye s egyik nagy alföldi városunknak a muzeumok és könyvtárak felügyelőségének jelentéseiben ugyancsak emlegetett muzeumát egy sötét oduban alig közelíthetjük meg, használni pedig abszolúte nem bírjuk, mert jelzőcédulái szétszakadtak, s lángbuzgalmu alapvetője megvakulván, nincs aki utbaigazításával kisegithessen. Az sem utolsó példája a bürokratikus alkotások mikéntjének, ahol anyag szerint csoportosíttatják a tárgyakat, s a lajstromozás „vorschriftmässig“ megtörténik, csakhogy *koppantó* és *bronzvéső* egymás szomszédságában fogadják az érkezőt, lévén mindketten sok másokkal, pl. *lándzsa*, *nyíl*, *karperecz* stb. szintén *réz*-, illetőleg *bronz*-neműek.

A históriai kegyelet tárgyaiul ajánlott végvidéki romoknak e változó jellegű társulatokkal el nem érhető állandó, helyi gondozása teremtheti meg tehát azokat a hagyományokat, melyeknek mithicizmusa elbűvölőleg szokott az utókor lelkére hatni, s melyekre ezeken a pontokon állami szempontból nélkülözhetetlen szükségünk van. A kincstári tulajdon esik tán legkevesebb változás alá s mert a központ ellenőrző közegei is sűrű érintkezésük közben szintén módját találhatják annak, hogy a külső közegeknél netán lankadozó érdeklődés új lángra szításával a kisiklott gondozást helyes irányba visszazökkentsék. A fődolog, hogy elsősorban az erdészet érdekelt *központjai átérezzék ebbeli tartozásuk elodáztatlanságát*, s úgy magukra, mint alantasaikra kötelezőleg *beiktassák az teendők sorába* a szóba hozott históriai emlékek szerető gondozását az azokra vonatkozó tradíciók terjesztésének fontos teendőivel együtt.

Aki pedig a várak történetére is ki szeretné majd gondjait terjeszteni, az a megyék legtöbbjénél már munkába vett monografiában, vagy a Pallas-Lexikon útján is eligazodhatik, sőt hitünk szerint szakkérdésekben a *Műemlékek Bizottságának* kiváló előzékenységű elnökétől: *Forster* Gyula bárótól, *Möller* István szakreferenstől, a M. Tud. Akadémiának már működő Hadtörténeti Bizottságától s *Szendrei* János előadótól, a Nemzeti Muzeum tagjaitól, legkivált pedig *Nagy* Gézától, a magyar fegyverek buvárától,

nemkülönben pedig sóvári Soós Elemér nyug. honvédezredestől, mint aki páratlan buzgalommal kutatja hazai váraink multját, jelenét és tömérdek felvétellel, rajzzal rendelkezik, szintén utbaigazitásokat kérhet és nyerhet. A M. Tud. Akadémia kiadásában *Könyöki* Józsefnek Nagy Géza által kiegészített munkája „Magyarország középkori várainról s az erdélyi részekben *Kőváry* László „Erdély várai és építészeti emlékei“, valamint *Siegerusnak* Nagyszebenben német nyelven a szászföldi várakról és templomokról kiadott albuma, szintén sok utbaigazitással szolgálhatnak az érdeklődőknek.

Javaslatunkat a földmivelésügyi miniszterium vezetőjének: gróf *Serényi* Béla Ő Excellenciájának, mint aki maga is az ősi mondák egyik mythikus vidékét képviseli Borsodból, ugyszintén a történelmi emlékü fák gyűjtésével megbízott központnak azzal a kéréssel ajánljuk: hogy ne sokat tanakodjanak, hanem karolják fel az ügyet minél előbb s minél lelkesebben, mert minden egyes napi késedelem helyrehozhatatlan veszteségeket okoz s igazán elmondhatjuk: *bisdat, qui cito dat!*

Legelőmester-tanfolyam a Székelyföldön.

Közli: *Bíró János* kir. erdőfelügyelő.

Az E. L. mult évi XXI. és XXII. számú füzetekben volt szerencsém közreadni a m. kir. földmivelésügyi miniszterium erdélyrészi (székelyföldi) kirendeltségének erkölcsi és anyagi támogatásával az 1904—1908. években foganatosított legelőjavítások *első 5 évi statisztikáját*. Kapcsolatban ismertettem az erdélyi közlegelők elszomorító állapotát, az azok feljavításával járó nehézségeket és a miniszteri kirendeltségnek a munkálatok foganatosításánál követett eljárását.

Azóta ezen, a közgazdaságilag igen fontos téren ismét egy nagy lépéssel haladtunk előre. Mert amíg a közölt statisztika szerint 5 év alatt összesen 7 vármegye 110 községében fekvő mintegy 59.000 kat. holdnyi közlegelőn történtek a kimutatásban részletezett terjedelemben különféle javítási munkálatok, az 1909. évben pedig 8 vármegye 91 községében fekvő mintegy 53.000